

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

ОСВІТА У ХХІ СТОЛІТТІ: ШЛЯХИ РОЗВИТКУ

Випуск 1

*Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
“Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ столітті:
інтеграція, творчість, інновації”
м. Київ, МАУП, 22 травня 2009 р.*

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2010

Редакційна колегія:

Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — головний редактор

Туриніна О. Л., канд. психол. наук, проф. — відповідальний редактор

Видання здійснене в рамках проекту “Наукові праці МАУП”

Освіта у ХХІ столітті: шляхи розвитку / МАУП. — К.: ДП «Видавничий
О-72 дім «Персонал», 2010 —

Вип. 1 : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції “Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ столітті: інтеграція, творчість, інновації”, м. Київ, МАУП, 22 трав. 2009 р. / редкол. : М. Ф. Головатий (голов. ред.), О. Л. Туриніна (відп. ред.). — 244 с. : іл. — Бібліогр. в кінці ст.

У збірнику подано статті учасників Міжнародної науково-практичної конференції “Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ ст.: інтеграція, творчість, інновації”, присвяченої найважливішій проблемі сьогодення — розвитку освіти в Україні. Статті охоплюють широкий діапазон наукових досліджень українських учених.

Для науковців, освітян, державних службовців, політиків, викладачів і студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком української освіти.

ББК 74.04(4УКР)я43

ЗМІСТ

Болотська О. А. Сучасні аспекти формування жінки-лідера	5	Мартинovich Н. С. Развитие творческого потенциала личности преподавателя в условиях интегративных процессов в образовании	81
Якібчук М. І. Роль профспілок у розбудові української національної освіти у ХХ ст.	9	Листопад О. В. Авторські школи як засіб запровадження освітніх інновацій	84
Сурмин Ю. П. Революція в освіті: сутність, проблеми реалізації та наслідки	15	Артёмцев О. В. Мобільність в освіті Європейського Союзу: пошуки, перспективи, проблеми	88
Головатий М. Ф. Українська освіта в умовах соціальних трансформацій: проблема вибору моделі і векторів розвитку	31	Касьянова С. П. Системність пріоритетів національної освіти перед викликами глобалізації	94
Баєва О. В. Детермінанти конкурентоспроможності вищих навчальних закладів недержавної форми власності в умовах системної кризи	35	Соколовська К. М. Роль українознавчих дисциплін у підготовці нової генерації управлінців	99
Чернуха Н. М., Чернуха Г. С. Виховання толерантності в процесі підготовки фахівців у сучасних соціокультурних умовах	39	Домбровська Л. Ф. Модернізаційні процеси в галузі вищої освіти — важливий чинник державотворення в Україні (з досвіду викладання історичних дисциплін)	102
Міхатуліна О. М. Інноваційні форми навчання в системі вищої юридичної освіти	43	Львовичкіна А. М. Інноваційні методи викладання дисциплін екологічного циклу	105
Беспала Н. О. Освіта і система оподаткування в Україні ...	48	Романовська Л. І. Організація культурного дозвілля школярів як пріоритетний напрям роботи дитячих громадських об'єднань	112
Лазоренко Л. В. Способи підвищення ефективності викладання бізнес-дисциплін	56	Мазур Т. С. Використання модульного середовища під час вивчення англійської мови у ВНЗ	118
Науменко Т. Умови і напрями інформатизації дошкільної освіти	62	Виноградна В. О. Стереотипи мовної поведінки сучасної молоді	120
Руденко Л. С. Проблема впливу соціокультурного середовища на процес становлення особистості в українській педагогічній спадщині	66	Роменкова О. П., Чернуха Г. С. Формування соціокультурної компетенції учнівської молоді	123
Сніцар І. В. Удосконалення змісту навчального матеріалу з англійської мови	69	Глушко Л. О. Гендерна ідентичність школярів	126
Домніч В. Г. Інтеграційна реформа вищої освіти у європейському просторі	71	Кругляк М. С. Особливості виховної роботи в сучасних соціокультурних умовах	132
Найдьонов І. М. Інтерактивне навчання в системі підготовки менеджера	77	Пантюхін В. О., Чернуха Г. С. Стандартизація та перспективи розвитку вищої освіти в Україні	136

ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Освіта у XXI столітті: шляхи розвитку, вип. 1, 2010, 123–125

Глобальні перетворення, що відбуваються в Україні, сприяють утвердженню пріоритету загальнолюдських, гуманістичних цінностей, актуалізації гуманітарних знань, що, без сумніву, впливає на розвиток особистості в поєднанні проблем гуманітаризації освіти та розвитку соціокультурних і духовних якостей особистості. Особливої значущості це набуває на початку третього тисячоліття — ери інформації та комунікації. Сучасний український соціум вимагає від особистості, зокрема від підростаючого покоління, достатньо високих комунікативних умінь та навичок. Саме соціокультурна компетенція покликана сприяти успішній самоактуалізації та самореалізації особистості, виробленню активної та впевненої життєвої позиції кожного громадянина нашої держави.

Інноваційні процеси, що характерні для всієї системи педагогічної освіти, насамперед стосуються проблем пошуку резервів удосконалення підготовки учнівської молоді. Традиційна система педагогічної освіти перебуває у стані реформування та модернізації. Нині потрібен принципово новий підхід у питаннях підвищення ефективності навчально-педагогічного процесу. На наш погляд, у систему сучасної освіти доцільно включати особливий елемент особистісного виховання підростаючого

покоління, під яким ми розуміємо цілеспрямоване формування *соціокультурної компетенції*.

За умови трансформації українського суспільства і формування нової парадигми освіти — особистісно-орієнтованого навчання — підвищуються роль і статус гуманітарних предметів, зокрема предмета “Українська мова”. Формування національно свідомої, духовно багатой мовної особистості, яка володіє вміннями і навичками, тобто вільно, комунікативно виправдано користується засобами рідної мови, орієнтується у всезростаючому інформаційному потоці, яка здатна формувати й обстоювати власну думку, громадянську позицію щодо тих чи інших подій і явищ — один із пріоритетів сучасної освітньої практики. Без сумніву, саме це дає можливість формувати комунікативну компетенцію та її важливий складник — соціокультурну компетенцію.

Зазначимо, на думку вчених, для досягнення ефективності у міжособистісному та міжкультурному спілкуванні недостатньо лише засвоїти мовну систему і набути мовленнєвих умінь і навичок. Необхідно навчитися користуватися мовою відповідно до умов соціокультурного середовища, носіїв цієї мови, тобто сформувати сучасну соціокультурну компетенцію.

Багатогранні аспекти проблеми соціокультурної компетенції знайшли

відображення в різних концептуальних моделях як зарубіжних (А. Печчеї, Д. Ікеда, А. Маслоу, К. Роджерс, Дж. Равен, Ю. Мель та ін.), так і вітчизняних дослідників (К. Ушинський, В. Сухомлинський, Ш. Амонашвілі, П. Каптерев, С. Кондратьєва, М. Євтух, В. Семиченко, С. Ніколаєва, Н. Скляренко, О. Петрушкова та ін.).

Цілеспрямовані роботи М. Кларіна, Л. Маркової, Л. Мітіної, Н. Щуркової відкривають перспективу вивчення феномена соціокультурної компетенції в руслі нового розуміння освітньо-виховного процесу як цілісної і розвиваючої психічної реальності, що, безумовно, пов'язане із заміною авторитарної стратегії навчання на особистісно-розвиваючу. Остання вимагає суттєвої перебудови традиційного предметноцентрованого погляду на розвиток особистості.

У контексті проблеми соціокультурної компетенції дуже продуктивними є роботи учених-практиків, таких як: А. Макаренко, Ш. Амонашвілі, Є. Ільїн, М. Євтух, Г. Балл, В. Семиченко, І. Кучерявий, О. Клепиков, Л. Губерський та ін.

Дуже цінними в плані розуміння суті феномена соціокультурної компетенції стали дослідження П. Сорокіна, М. Бердяєва, М. Моїсєєва, О. Долженко.

У Державному стандарті з української мови чітко окреслено зміст освітньої галузі “Українська мова” на базовому рівні, тобто стосовно початкової та основної шкіл, відповідно, визначено й суть соціокультурної компетенції як важливої змістової лінії у навчальному предметі “Українська мова”. Зауважимо, у середніх і старших класах існують найсприятливіші дидактико-методичні умови для формування соціокультурної компетенції відповідно до вікових особливостей учнів.

Варто зазначити, соціальна і дидактична значущість проблеми формування соціокультурної компетенції учнівської молоді згідно з основною метою сучасного навчально-виховного проце-

су — формування національно свідомої, духовно багатой мовної особистості, яка володіє вміннями і навичками, вільно, комунікативно виправдано користується засобами рідної мови, є надзвичайно актуальним.

Останнім часом все більш актуалізується питання про соціальні функції спілкування, його природу і місце у загальній системі діяльності суспільства та індивіда як члена цього суспільства. Проблеми спілкування як багаторівневого та багатомірного феномена порушуються багатьма науками: соціологією, психологією, лінгвістикою, психолінгвістикою, лінгвосоціопсихологією, педагогікою тощо.

Зокрема, у психології та педагогіці спілкування розглядається як міжособистісна і міжгрупово взаємодія, основу якої становить пізнання одне одного та обмін певними результатами психічної діяльності — інформацією, думками, почуттями, оцінками тощо (Г. Андреева), як особистісна потреба людини (А. Петровський). Психологи називають цю потребу комунікативною і вважають, що вона проявляється через прагнення людини до розуміння її іншими.

Проведений аналіз психолого-педагогічної, психолінгвістичної та дидактичної літератури свідчить про відсутність єдиного, загальноприйнятого підходу в дослідженні проблем спілкування у процесі навчальної діяльності.

Розробка зазначеної проблеми психологами, педагогами, лінгводидактами, методистами здійснюється здебільшого в межах існуючих у відповідних науках установок і тенденцій.

За результатами аналізу, у контексті сучасних проблем навчання, важливо звернути увагу на структуру спілкування. Різні науки мають власні точки зору на це питання. Виділяють такі взаємопов'язані його сторони: комунікативна — обмін інформацією між індивідами; інтерактивна — організація взаємодії суб'єктів, що спілкуються

(суб'єкт-суб'єктні відносини), тобто обмін не тільки знаннями, думками, ідеями, а й діями, зокрема під час побудови спільної стратегії взаємодії; перцептивна — процес взаємного сприймання і розуміння комунікантів, пізнання ними одне одного.

У психології пропонується диференціювати види спілкування залежно від різноманітних його характеристик і особливостей:

- міжособистісне, міжгрупове, міжсоціальне, спілкування між особистістю та групою — за кількістю учасників;
- вербальне та невербальне — за способом спілкування;
- офіційне та неофіційне — за умовами спілкування;
- настановне та інформаційне — за завданнями;
- контактне та дистантне — за позицією комунікантів.

На основі досліджень науковців (М. Корнєв, А. Коваленко, В. Квінн та ін.) у роботі зазначено, що в процесі формування соціокультурної компетенції учнів слід орієнтуватися передусім на міжособистісне, міжгрупове вербальне спілкування, як найефективніші види взаємодії людей. Саме міжособистісне спілкування є однією з форм задоволення комунікативних потреб людини, воно сприяє самовираженню особистості, повному взаєморозумінню співрозмовників і, нарешті, швидкому отриманню необхідної інформації.

Використовуючи системний підхід для аналізу соціокультурної компетенції, розглянемо соціокультурну компетенцію як своєрідну цілісну систему, часткову відносно системи комунікативної компетенції. Отже, соціокультурна компетенція є системою взаємозв'язаних компонентів, таких як

країнознавча компетенція, соціолінгвістична компетенція, лінгвокраїнознавча компетенція, які розглядаються в ієрархії як складові цілого. Соціокультурна компетенція є складним словесно-несловесно-соціокультурним утворенням, без якого неможливе досягнення ефективності міжкультурного спілкування і яке виявляє себе у своєрідній єдності мови як засобу комунікації та умов комунікації: психологічних, соціальних, етнічних.

Розглянувши основні характеристики соціокультурної компетенції, зробимо такі узагальнення:

- усі компоненти соціокультурної компетенції взаємопов'язані через поняття культурного та соціального контекстів;
- якщо контекст культури передбачає знання реальії, загальних для всього народу — носія мови, то соціальний контекст — це знання конкретних соціальних умов спілкування, прийнятих у країні, мова якої вивчається.

Таким чином, соціокультурна компетенція є вмінням людини усвідомлено враховувати знання культурного і соціального контекстів країни у процесі іншомовного спілкування.

Література

1. *Роменкова О. П., Чернуха Н. М.* На шляху до інтеграції в освітньому просторі // Вісн. Луганськ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. — № 5 (168). — 2009. — С. 224—228.
2. *Бондарчук Л. І.* Методику підказує текст: Навч. посіб. — Тернопіль: Мальва ОСО, 2001. — 160 с.
3. *Словник-довідник з української лінгводидактики:* Навч. посіб. / Кол. авт., За ред. М. Пентиліук. — К.: Ленвіт, 2003. — 149 с.